

VAHEARUANDE LISA 1.¹

Planeeringutes käsitletud rohevõrgustike ruumiandmebaasi seletuskiri

KESKKONNAAGENTUUR

Euroopa Liit
Ühtekuuluvusfond

Eesti
tuleviku heaks

¹ Kuulub töö „Rohevõrgustiku analüüs ja planeerimisjuhendi koostamine. Rohevõrgustiku analüüsi vahearuanne.“ juurde. Koostajad: Sepp, K., Eschbaum, K., Kutsar, R., Padrik, J., Metspalu, P., Pärn, M., Ideon, A., Vahtrus, S., Remm, J. 2018. Projekti „Elurikkuse sotsiaal-majanduslikult ja kliimamuutustega seostatud keskkonnaseisundi hindamiseks, prognoosiks ja andmete kättesaadavuse tagamiseks vajalikud töövahendid“ (ELME) töövõtuleping nr 4-5/17/18. Tellija: Keskkonnaagentuur, töövõtja: OÜ Hendrikson & Ko, Tallinn–Tartu. <http://www.keskkonnaagentuur.ee/elme>

SISUKORD

SISSEJUHATUS	3
1. ROHELISE VÕRGUSTIKU EESMÄRK 2002. A JUHENDMATERJALIS	4
2. PLANEERINGUTES KÄSITLETAVAD ROHEVÕRGUSTIKE ANDMED	6
2.1. PLANEERINGUANDMETE KOONDAMINE	6
2.2. GEOINFORMAATILISE ANDMEBAASI ÜLESEHITUS	8
2.3. ROHEVÕRGUSTIKU KASUTUSTINGIMUSI KAJASTAVA TABELI ÜLESEHITUS.	9
3. JÄRELDUSED	11
3.1. 2002. A JUHENDMATERJALI RAKENDAMISE KITSASKOHAD	11
3.2. ROHEVÕRGUSTIKU EESMÄRK JA MÄÄRAMINE VÄLJA VALITUD ÜLDPLANEERINGUTES	11
3.3. VÄLJA VALITUD ÜLDPLANEERINGUTES MÄÄRATUD ROHEVÕRGUSTIKU KASUTUSTINGIMUSED	13
3.4. ROHEVÕRGUSTIKU MÄÄRAMINE JA KASUTUSTINGIMUSTE TÄPSUSTAMINE MAAKONNAPLANEERINGUTES	17
3.5. MUUD KITSASKOHAD, MILLELE METOODIKA UUENDAMISEL TÄHELEPANU PÖÖRATA	19

SISSEJUHATUS

Selles dokumendis antakse ülevaade rohevõrgustiku (RV) analüüsi ja planeerimisjuhendi koostamise töö ühe osana koostatud planeeringute andmebaasi ülesehitusest ja sisust. Kirjeldatakse läbivaadatud planeeringute hulka, tehakse üldistused ja kokkuvõttes läbivaadatud üldplaneeringutes (ÜP) ja maakonnaplaneeringutes (MP) kajastatud rohevõrgustiku tingimustest, võimalusel ruumielementide kaupa.

Rohevõrgustiku kavandamise algne eesmärk korratakse üle esimeses peatükis, kus on toodud väljavõtted esimesest koostatud juhendmaterjalist². Teine peatükk sisaldab andmete koondamise põhimõtteid ja andmebaasi ülesehituse selgitust. Kolmandas peatükis on esitatud esialgsed järeldused algse juhendmaterjali rakendamise osas ja ülevaade planeeringutes kajastatud RV kasutustingimustest.

Koodatud ruumiandmed ja planeeringuliste tingimuste ülevaade annavad aluse RV toimivuse analüüsi läbiviimiseks ja RV metoodika uuendamiseks.

Töö edasistes etappides on eesmärk analüüsida, kas praegune RV on loonud ruumilised eeldused elurikkuse ja ökosüsteemide teenuste kvaliteetse pakkumise võime säilimiseks ning analüüsi tulemuste põhjal välja töötada kohalike omavalitsuste ÜP-de RV planeerimise põhimõtted ja tehnilised juhised.

Käesoleva seletuskirja lisa 1 on esitatud planeeringute rohevõrgustiku kasutustingimuste tabel (eraldi failina), lisa 2 on väljavõtted läbivaadatud ÜP-de RV kasutustingimusi käsitletavatest osadest. Samuti on seletuskirja lisana eraldiseisvalt üle antud planeeringute ruumiandmed.

² Juhendmaterjal „Roheline võrgustik.“ Autorid: Kalev Sepp, EPMÜ Keskkonnakaitse Instituut, Jüri Jagomägi, AS Regio. Tartu, 2002.

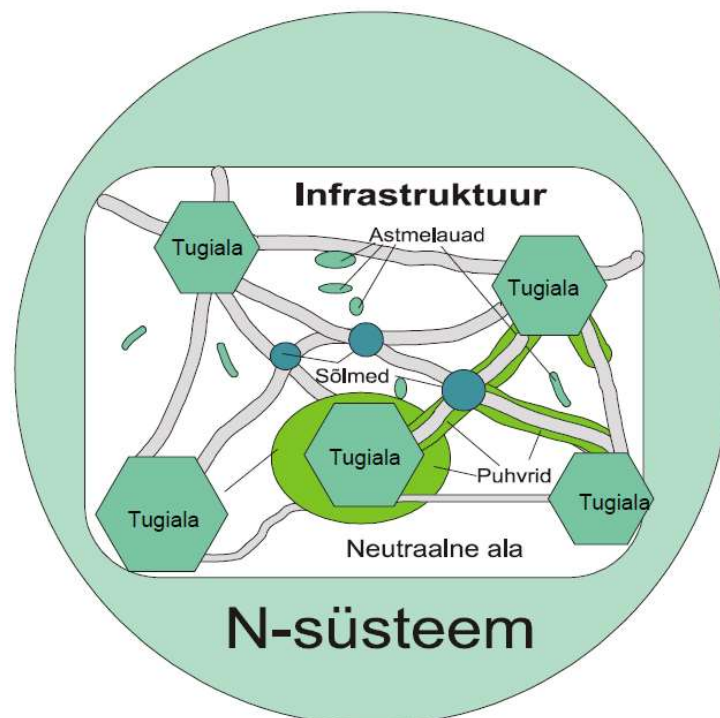
1. ROHELISE VÕRGUSTIKU EESMÄRK 2002. A JUHENDMATERJALIS

Maakonna teemaplaneeringute „Asustust ja maakasutust suunavad keskkonnatingimused“ (edaspidi teemaplaneering, TP) alusmaterjalina koostati 2002. a rohelise võrgustiku juhendmaterjal (projekt „Roheline võrgustik“). Juhendmaterjali **peamine eesmärk oli esitada rohelise võrgustiku kavandamise ja liigendamise lähtealused ja võrgustiku konstrueerimise olulisemad kriteeriumid**, samuti anda ülevaade rohelise võrgustiku kontseptsiooni erinevatest käsitlustest ja arengutest nii Euroopas kui ka Eestis.

Roheline võrgustik on metoodilise alusmaterjali järgi osa ökoloogilisest võrgustikust, mis on planeerimisel kõige selgemini ja lihtsamini eristatav kui nn roheluse (produtsentide) domineerimisega ala. See on karkass nii ökoloogilisele kui kompenseerivate alade võrgustikule.

Rohelises võrgustikus võib eristada kolme osa:

- **tugialad** (kõige olulisemad ja tõhusamalt toimivad ning põhisüsteeme toetavad elemendid);
- **koridorid, ribastruktuurid ehk nn siduselemendid** (ribastruktuuride sõlmed ja astmelauad, mis tagavad sidususe ja territoriaalse terviklikkuse);
- **neutraalala ehk nullalad** (ala, mille sees saab laiendada ja mille alusel modifitseerida tugialasid ja ribastruktuure).

Joonis 1. Rohelise võrgustiku struktuurielemendid. N-süsteem tähistab antud lähenemisviisi kehtivust ka infrastruktuuride käsitlemisel.

Juhendmaterjal toob välja, et maakondliku rohelise võrgustiku eesmärgiks ei ole ulatusliku „roheline pinna“ kavandamine ja selle majandustegevusest väljajätmine, vaid eelkõige loodus- ja keskkonnakaitseliselt põhjendatuma ruumistruktuuri tagamine. Tuginedes ka teiste infrastruktuuride paiknemise ja vajaduste analüüsile, seatakse rohelise võrgustiku struktuurielementidele **kasutustingimused ja vajalikud keskkonnameetmed**, mis kokkuvõttes tagavad säästva arengu maakonnas.

Juhendmaterjalis esitatud lähtealused hõlmavad ülevaadet RV-d iseloomustavatest kriteeriumitest (*laiemas mõttes on roheline võrgustik planeerimisalane mõiste, mis funktsionaalselt täiendab kaitsealade võrgustikku, ühendades need looduslike aladega ühtseks terviklikuks süsteemiks; loodustähedase majandamise, elulaadi ja rekreatsiooni planeerimine ning looduslike alade ruumilise kättesaadavuse tagamine inimestele jne*) ning suuniseid, millele RV struktuurielementide määratlemisel tugineda.

Selgitatakse, millised on väärtused, millest struktuurielemendid moodustuvad või mida on struktuurielementide kavandamisel vajalik arvesse võtta, milliseid algandmeid ja informatsiooni kasutada jne.

Tugialad moodustatakse:

- loodus- ja keskkonnakaitseliselt väärtustatud aladest, mis on fikseeritud õigusaktidega (kaitsealad, tähtsad linnualad jne);
- massiivsetest looduslikest aladest;
- looduskaitsealuste ja väärtuslike objektide (väikese pindalaga alade) kogumikest;
- tunnetuslikult ja keskkonnakaitseliselt väärtustatud aladest (kaitsmata põhjaveega alad jt);
- väärtuslike maastike hindamisel tuvastatud aladest;
- maastikukaardi (I. Aroldi paigaste kaart või geomorfoloogiline kaart) analüüsil moodustatud aladest;
- puuduvate tugialade konstrueerimisel madalama taseme võrguelementide või nullalade arvel, mis peaks tagama tugialade soovitusliku paiknemistiheduse, nn mustri, mis on piirkonniti erinev.

Rohelise võrgustiku **koridoride** kujundamisel saab arvestada:

- õigusaktide rakendamise tulenevaid ribastruktuure ja koridore;
- väärtustatud väikealade ja üksikobjektide paiknemist;
- maastikulist situatsiooni – vetevõrku, pinnamoodi (ürgorud, jõeorud, oosid jne);
- loodustähedaste alade ribastruktuure ja ahelikke;
- tugialade vastastikust paiknemist;
- liikide praeguseid või ajaloolisi rände- ja leviteid;
- ühenduskohti suurte tugialade ja linnadega;
- potentsiaalsete koridoride võrgustiku tihedust.

Juhendmaterjalis rõhutatakse, et koostatavate teemaplaneeringute **kõige olulisem osa on metoodiliselt põhjendatud RV ruumielementide määratlemine ja kasutustingimuste seadmine RV struktuurielementidele, mis leiavad kajastamist kaartidel, andmebaasis ja seletuskirjas.**

Juhendmaterjal keskendub rohelise võrgustiku kui sidusa süsteemi loomisele (kavandamisele), andes ka **üldistatult kasutustingimuste loendi**, tagamaks tugialade ja koridoride säilimine (seni puudus üldsuse poolt mõistetav ja tunnustatud vajalike kasutustingimuste loend):

- säilitada tuumalade terviklikkus;
- säilitada koridori terviklikkus (looduslike alade osatähtsus ei tohi tuumalal langeda alla 90%; teatud infrastruktuuride (kiirteed, prügilad, sõjaväepolügoonid, jäätmehoidlad, mäetööstus) rajamine on ebasoovitav);
- tagada koridori minimaalne laius (näiteks 2 km);
- teatud maakasutuse või majandamisviiside ebasoovitavus;
- üldplaneeringuga tagada madalamat järku koridoride sidusus;
- piirata teatud ressursside kasutamist (näiteks maavarade ja maa-ainese kaevandamise, veekasutuse jm piirangud).

Esitatud kasutustingimuste loend tugines eelkõige seadusandluses kehtestatud võimalustele ja planeerimistavadele. Arvestati, et maakonna tasandil käsitletavat RV elementide on enamasti suurepindalised ja nende kasutustingimused tuleb formuleerida piisava üldistusega.

Kasutustingimuste seadmine vastavalt juhendmaterjalile võib toimuda kas üldiste kasutustingimuste seadmisega sama järku tugialadele ja koridoridele (tüpoloogilisel alusel) või individuaalsel alusel, või neid lähenemisi kombineerides. Esimesel juhul seatakse kasutustingimused, piirangud jms RV elementide tüüpkirjeldustes. Nt kasutustingimusena võib sätestada tugialade terviklikkuse. Teisel juhul seatakse kasutustingimused igale RV graafilist väljendit omavale elemendile individuaalselt. Arvesse võetakse piirkonna situatsiooni, elemendi asukohta jm, rakendades vastavalt vajadusele ja eesmärgile erineva detailsuse ja üldistusastmega lähenemist.

Olulise osana nägi juhendmaterjal vajadust siduda kasutustingimused andmebaasiga, andes kasutustingimused, piirangud jms RV elementide tüübitabelites.

Lisaks RV kavandamise ja kasutustingimuste seadmisele tõi juhendmaterjal välja **vajaduse käsitleda probleemkohti, mis võivad tekitada konflikte või konfliktsituatsioone**. Konflikte saab planeerimisega vähendada, hüvitada ehk kompenseerida, kuid ka juurde tekitada. Konfliktide minimeerimine on nii planeerimise eesmärk kui ka vahend.

2. PLANEERINGUTES KÄSITLETAVAD ROHEVÕRGUSTIKE ANDMED

2.1. PLANEERINGUANDMETE KOONDAMINE

RV-ga seotud ruumiandmete koondamiseks pöördus Keskkonnaagentuur maavalitsuste ja kohalike omavalitsuste poole e-kirjaga. Andmepäring esitati 15 maavalitsusele ja 213 kohaliku omavalitsusele. Ette antud tähtjaks³ vastasid e-kirjale 133 kohaliku omavalitsust ja 14 maavalitsust. Mingil kujul ja formaadis andmeid saatsid 97 kohaliku omavalitsust, nendest 75 olid kirjale lisanud ÜP vektorfailid (laiendiga kas .dgn, .dwg, .shp või .tab).

³ Andmete esitamise tähtaeg oli hiljemalt 14. august 2017.

Andmete sisulisel läbivaatamisel selgus, et kohalike omavalitsuste edastatud andmetest ei olnud ruumiandmebaasi kandmiseks kasutatavad 27 ÜP andmed (ei ole seotud koordinaatidega, andmed planeeringus kujutatud mittepindobjektidena vms). Koos OÜ Hendrikson & Ko andmebaasis⁴ olevate andmetega olid ÜP-dest kasutatavad 74 planeeringu andmed. MP-dest olid kasutatavad kõik 15 planeeringut. Algsete maakonna TP-de (koostatud aastatel umbes 2003–2006) kaardiandmeid andmebaasi kantud ei ole, kuna TP-sid on muudetud hilisemate ÜP-de koostamise käigus. Just ÜP-d annavad otsese aluse RV alade kasutamiseks, mistõttu on olulisemaks peetud ÜP-de kaardiandmeid. Sisulise meetodika toimivuse analüüsimiseks on läbi vaadatud algsete maakonna TP-de seletuskirjaliste tingimuste osa ja nendega võrreldud nii ÜP-sid kui ka uusi MP-sid (kasutustingimuste osas).

Kõik kasutatavate ruumiandmetega planeeringud koondati ühtsesse RV ruumiandmebaasi (vt ka ptk 2.2).

Ruumiandmete töötlemisel selgus, et planeeringutes on RV ruumielemendid (tugialad, koridorid) valdavalt eristamata. Kasutatud on ühtset tugi-/tuumalasiid ja koridore tähistavat leppemärki, tugi-/tuumalad ja koridorid ei ole eristatud polügoonidena. Valdavalt ei ole planeeringutes kasutatud hierarhilist lähenemist (riikliku või maakondliku tähtsusega tugialad, kohaliku tähtsusega tugialad). Selle tulemusena ei ole erinevad ruumielemendid enamikus planeeringutes tüpoloogiliselt ega individuaalselt eristatavad. Eristatud ruumielementidega (tugi-/tuumalad ja koridorid)⁵ planeeringuid on ÜP-dest 31 (neist planeeringute kasutustingimusi kajastavas tabelis ehk lisa 1 on kajastatud 21) ja MP-dest 4.

Ühise arutelu käigus, tuginedes töö üldisele eesmärgile ja laekunud andmetele, lepiti tellijaga kokku, et RV tingimusi kajastavasse tabelisse (lisa 1) koondatakse planeeringute seletuskirjadest RV-d puudutav informatsioon 29 ÜP ja 15 MP kohta. Kõigi ruumiandmebaasi kantud 74 ÜP kasutustingimuste tabelisse kandmist ei peetud otstarbekaks. 31 eristatud ruumielementidega (eristatud tugi-/tuumalade ja koridoridega) ÜP seast valiti välja kokku 21, eristamata ruumielementidega ÜP-dest 5 ja ruumiandmebaasi kandmata ÜP-dest 3⁶, lähtudes järgmistest põhimõtetest:

- a) katta erinevaid maastikulisi piirkondi, kus on eeldatavasti erinevad ökosüsteemide kogumikud;
- b) kajastada vähemalt pooles ulatuses planeeringuid, kus rohevõrgustiku elementide (tugialad ja koridorid) ruumikujud on eristatud;
- c) katta piirkondi, kus ÜP vektorandmetega on hõlmatud mitu naaberomavalitsust, et kajastada ka piiriülest sidusust;
- d) kajastada üldplaneeringuid, mis on koostatud erinevate konsultatsioonifirmade/planeerijate poolt, mis võimaldab kajastada n-ö erinevaid käekirju.

⁴ Planeeringud, mille koostamisel on OÜ Hendrikson & Ko osalenud konsultandina.

⁵ Maidla valla ning Viljandi ja Pärnu linna ÜP-d ei loeta eristatud ruumielementidega ÜP-de hulka, kuna Maidla ja Viljandi ÜP-ga on määratud ainult koridorid, Pärnu linna ÜP-ga astmelauad ja tugialad. Käesolevaga puudub teadmine, kas edastatud andmed on puudulikud või miks ÜP koostamisel on struktuurielemendid määratud osaliselt.

⁶ Lisa 1 tabelis kajastatud 3 planeeringu andmeid (Vasalemma, Vaivara ja Tartu vald) ei olnud võimalik ruumiandmebaasi lisada (kas kohalik omavalitsus ei ole andmeid edastanud, ei pea vajalikuks andmeid edastada (materjalide ettevalmistamiseks ja edastamiseks kuluv aeg kohaliku omavalitsuse hinnangul ebaproportsionaalselt suur arvestades töö tulemuste vähest mõju soovitud eesmärgi saavutamisele) või ei ole andmed planeeringus kujutatud pindobjektina).

2.2. GEOINFORMAATILISE ANDMEBAASI ÜLESEHITUS

Andmebaas koosneb kahest kihist: maakonna- ja üldplaneeringutest. Andmekihtide peamise atribuutinfona on iga ruumiobjekti kohta kajastatud:

- planeeringu nimi;
- omavalitsuse nimi;
- maakonna nimi;
- elemendi tüüp (väli on valdavalt täidetud nii nagu see on planeeringus antud – kas tugiala või tuumala).

Planeeringute geoandmetega seostati lisa 1 tabelis toodud planeeringulised tingimused (vt ptk 2.3).

Lisaks ArcGIS geoinformaatilisele andmebaasile on koostatud ArcGIS Online veebirakendus, mis on lingil <http://hendrikson.ee/maps/Rohev%C3%B5rgustiku-andmebaas/> kättesaadav 3. oktoobrini 2018. a.

Veebirakenduses kajastuvad lisaks RV toimivuse analüüsimist abistavad andmed järgmiste infokihtidena:

- EELIS-e andmebaasist kaitsealad, Natura alad, III⁷ kategooria kaitsealuste looma- ja linnuliikide leiukohad;
- suur igapäevase vabaõhu puhkeala nõudlus (tiheasustusala⁸ ja 1 km puhver, 15 min jalakäigutee ulatus);
- olulisemad konflikte põhjustavad joonobjektid maakonnaplaneeringutest (olemasolevad ja planeeritavad põhi- ja tugimaanteed, raudteed);
- elu- ja ühiskondlikud ning tootmis- ja kõrvalhooned (ETAK-i aluskaart).

⁷ I ja II kaitsekategooria liigi isendi täpse elupaiga asukoha avalikustamine on looduskaitseaduse kohaselt massiteabevahendites keelatud.

⁸ Tiheasustatud paikkonnad (Statistikaamet, 2013).

2.3. ROHEVÕRGUSTIKU KASUTUSTINGIMUSI KAJASTAVA TABELI ÜLESEHITUS

Planeeringutest koostatud RV kasutustingimuste tabel on koostatud programmis MS Excel ja üles ehitatud kahel lehel, eristades ÜP ja MP andmed (vt järgnevad väljavõtted tabeli päistest).

Rohevõrgustiku kasutustingimusi kajastava tabeli (lisa 1) ÜP osa päis

Planeeringust tulenevad tingimused							
Jrk nr	Planeering	Maakond	KOV	Kehtestamise aasta	Koostaja/kon sultant	Rohevõrgu elemendid	Rohevõrgu (RV) määramise alus
Täpsustamine jah/ei	Täpsustamine üld-/teemaplaneeringus	Eraldi tingimused elementide lõikes	Hajaasustuse ptk määratud põhimõtted/tingimused	Rohevõrgustiku ptk määratud üldised põhimõtted	Loodusliku ala osatähtsus		
Koridori laius	Tingimus kinnistu suurusele	Tingimus hoonete vahekaugusele	Tingimus aedade rajamisele	DP koostamise kohustus	Kattuvus puhke- ja haljasaladega	Konfliktalad	

RV kasutustingimuste tabeli ülesehituse puhul järgiti, et tabel oleks võimalikult sisutihe ja informatiivne, kuid samas ülevaatlik ja kergesti kasutatav/päringuid võimaldav. Tabelis on kajastatud iga planeeringu kohta selle kehtestamise aeg, kuna erinevatel ajaperioodidel koostatud planeeringutes võib RV teemakäsitus olla erinev (olenevalt nt, kas planeering on koostatud enne või pärast TP kehtestamist).

Tulp „Koostaja/konsultant“ annab ülevaate, kas ja milline konsultatsioonifirma on kaasatud planeeringu koostamisse või on planeering koostatud kohaliku omavalitsuse/maavalitsuse poolt konsultatsioonifirmat kaasamata. Tabel ei anna ülevaadet keskkonnamõju strateegilise hindamise (KSH) läbiviija kohta (juhtudel, kus planeeringu koostajaks on omavalitsus või maavalitsus, viib KSH läbi konsultant; osadel juhtudel on planeeringu koostajaks ja KSH läbiviijaks olnud erinev konsultatsioonifirma).

RV elementide kirjelduse juures tuuakse välja, millised RV struktuurielemendid on planeeringuga määratud ning kas need on joonisel eristatud või mitte. Juhtumitel, kus elemendi nimetus seletuskirjas ja joonisel on erinev (nt seletuskirjas „tugiala“, joonisel „tuumala“), on tabelis kajastatud valdavalt seletuskirja käsitlust.

Planeeringutega määratud kasutustingimused on sageli mahukad, sisaldades nii üldiseid põhimõtteid (nt: „...uued asumid, elamugrupid ja teised kompaktse hoonestusega alad planeerida üldjuhul väljapoole rohevõrgustiku elemente.“; „...võrgustiku sidususe tugevdamiseks säilitada asulate lähiala põllumaade vahel paikneva metsaga kaetud alad.“ jne) kui ka juba täpsemaid tingimusi (nt „...ühe eluasemekoha rajamisel ei tohi

majade õuealad või kruntidele rajatud aiad olla üksteisele lähemal kui 200 meetrit.“). Selle tulemusena hõlmavad kasutustingimused seletuskirjast lehekülje või enam. Kogu planeeringuga määratud kasutustingimuste tabelis kajastamine muudaks tabeli raskesti kasutatavaks ning informatsiooni analüüsimise ebamugavamaks. Sellest tulenevalt kajastatakse tabelis üldiste põhimõtete osas vaid muudatusi maakonna TP-ga võrreldes (kuna ÜP on esmaseks aluseks RV piiride määramisel ja kasutustingimuste seadmisel TP). Väljavõtted ÜP seletuskirjadest RV kasutustingimuste kohta (RV peatükk ning hajaasustuse või metsa- ja põllumajandusmaa peatükid juhul, kui nendes RV-d puudutavad tingimused sisalduvad) on esitatud eraldiseisvana lisa 2.

Kuna üsna levinud on seletuskirja struktuur, kus RV kasutustingimused ei ole koondatud üksnes RV peatüki alla, vaid kajastuvad ka hajaasustuse peatükis, on tabelisse lisatud tulp „Hajaasustuse ptk määratud põhimõtted/tingimused“.

ÜP-des määratud täpsemate tingimuste kajastamiseks on tabelis moodustatud eraldi tulbad (loodusliku ala osatähtsus, koridori laius jne).

2002. a koostatud juhendmaterjali valmimise järgselt on planeeringute rakendamisel aina olulisemaks muutunud RV kasutatavus puhkealana. Analüüsimaks, kas ja kuidas on planeeringutes RV määramisel käsitletud teemat „inimene ja rohevõrk“, on tabelis kajastatud RV kattuvus puhke- ja virgestusalade, puhkemetsade vms alaga, mis on planeeringus määratud kasutamiseks rekreatiivsel eesmärgil.

Rohevõrgustiku kasutustingimusi kajastava tabeli (lisa 1) MP osa päis

Planeeringust tulenevad tingimused								
Jrk nr	Planeering	Maakond	Kehtestamine /Etapp	Koostaja/Konsultant	Rohevõrgu (RV) määramise alus	Täpsustamine jah/ei	Täpsustamine maakonnaplaneeringus (MP)	Rohevõrgustiku elemendid
Eraldi tingimused elementide osas	Üldised põhimõtted		Looduslike alade osatähtsus		Tingimused hoonete vahekaugusele	Tingimused aedade rajamisele	Konfliktalad	Kattuvus maakondliku tähtsusega puhkealadega/puhkekohaga

RV kasutustingimuste MP osas on tabeli ülesehitus analoogne ÜP osaga. Kuna uued koostatavad MP-d (2030+) lähtuvad RV määramisel samuti varem koostatud maakonna TP-dest, on tulbas „Üldised põhimõtted“ välja toodud just erisused TP-dega võrreldes. Võrreldes varasemate maakonna TP-dega on mitmed uued MP-d üldiseid põhimõtteid täpsustanud, samuti on seatud täiendavalt (täpsemaid) tingimusi ehitustegevuse reguleerimiseks RV-sse hõlmatud aladel. Sellest tulenevalt on ka MP-de osas lisatud tulp „Tingimus hoonete vahekaugusele“ ja „Tingimus aedade rajamisele“.

Täpsem ülevaade ÜP-des määratud RV kasutustingimustest on esitatud käesoleva seletuskirja peatükis 3.3 ja MP osas peatükis 3.4.

Võimaldamaks kasutustingimusi sisaldava tabeli sidumist RV ruumiandmebaasiga, on tabelis kasutatud lühendeid järgmiselt:

- RV – rohevõrgustik
- TP – maakonnaplaneeringu teemaplaneering „Asustust ja maakasutust suunavad keskkonnatingimused“
- YP – üldplaneering
- MP – maakonnaplaneering
- SK – seletuskiri
- ptk – peatükk
- pl-s – planeeringus

3. JÄRELDUSED

Järelduste tegemisel on aluseks võetud RV esialgne, 2002. a juhendmaterjal, kõigi maakondade teemaplaneeringud „Asustust ja maakasutust suunavad keskkonnatingimused“, informatsioon ja RV teemakäsitus 29 ÜP-s ja 15 uues MP-s.

ÜP-des ja uutes MP-des määratud RV kasutustingimuste kokkuvõtlik ülevaade on esitatud kasutustingimusi kajastavas tabelis (lisa 1).

3.1. 2002. A JUHENDMATERJALI RAKENDAMISE KITSASKOHAD

2002. a juhendmaterjal toob välja, et kõige olulisem osa planeeringus on meetodiliselt põhjendatud RV ruumielementide määratlemine ja kasutustingimuste seadmine RV struktuurielementidele, mis leiavad kajastamist kaartidel, andmebaasis ja seletuskirjas. Kasutustingimuste seadmine võib toimuda kas üldiste kasutustingimuste seadmisega sama järku tugialadele ja koridoridele (tüpoloogilisel) või individuaalsel alusel, või neid lähenemisi kombineerides.

Käesoleva töö raames koondatud andmetest vaid 31 ÜP-s ja 4 MP-s olid RV struktuurielemendid ruumikujudena eristatud (tugi-/tuumalad ja koridorid).

Selline tehniline puudujääk viitab reaalsuses olulisele probleemile. Kui struktuurielemendid ei ole ruumikujudena eristatavad, ei ole võimalik kasutustingimusi, kui need on planeeringu tekstilises osas (seletuskirjas) struktuurielementidele lõikes seatud erinevad, konkreetse alaga siduda. Nii kaob mõte nt tugi-/tuumaladele ja koridoridele erinevate tingimuste sätestamisele, sest ei ole võimalik piiritleda, kus kehtivad ühed, kus teised tingimused. Samuti näitab see, et planeeringute rakendamine võib olla üsna pealiskaudne ning tingimuste rakendamine valikuline.

3.2. ROHEVÕRGUSTIKU EESMÄRK JA MÄÄRAMINE VÄLJA VALITUD ÜLDPLANEERINGUTES

RV määramise aluseks ÜP koostamise algetapis on peaaegu 100%-liselt maakonnaplaneeringu teemaplaneering „Asustust ja maakasutust suunavad keskkonnatingimused“ (TP). RV kulgemist ja kasutustingimusi on sageli ÜP-de koostamise käigus täpsustatud. Anija valla ÜP koostamisel, mis käesoleva dokumendi koostamise ajal on eelnõu etapis (läbinud eskiislahenduse avalikustamise ja suunatakse peagi kooskõlastusringile) on aluseks võetud koostatav Harju maakonnaplaneering 2030+. **Viide RV alusmaterjalidele on seletuskirjades alati antud.**

Valdavalt on ÜP-des RV eesmärgi kirjeldatud lühidalt. Nt Audru, Koonga ja Häädemeeste valla ÜP sõnastab eesmärgi järgmiselt: „...roheline võrgustik täpsustab bioloogilise mitmekesisuse toimimise struktuuri ning loob eeldused loodushoidlikuks ja tasakaalustatud arendustegevuseks.“; Haanja valla ÜP: „...roheline võrgustiku kindlaks määramine ja planeerimine aitab kaasa väärtuslike looduslike, poollooduslike ja kultuurmaastike säilimisele ja korrastamisele ning kogu valla tasakaalustatud, jätkusuutlikule ja säästvatele arengule.“; Loo aleviku, Liivamäe küla, Saha küla ja Nehatu küla ÜP: „...nii maakondlikul kui valla tasandil on rohevõrgustiku planeerimisel oluline kujundada looduslike alade nii ökoloogilisest, loodus- ja keskkonnakaitselisest kui ka sotsiaalsest aspektist põhjendatuim ruumiline struktuur, pehmenada inimtekkelisi mõjusid ning tagada inimesele elutähtsad keskkonda kujundavad protsessid (põhja- ja pinnavee teke, õhu puhastumine, keemiliste elementide looduslikud ringed jne.“). Samas nt Kaisma, Albu ja Nõva valla ÜP-s on RV määramise eesmärk sõnastamata, kuid kirjeldatud on RV struktuurielementide koosseis (tugialad, koridorid jne).

Linnalähedaste valdade ÜP-des on RV määramise eesmärgi ja vajaduse juures sageli rõhutatud ka selle olulisust inimese seisukohalt. Nt Loo aleviku, Liivamäe küla, Saha küla ja Nehatu küla ÜP-s: „Tavapäraselt on iseloomulik, et roheline võrgustik on orienteeritud valdavalt liikidele, kooslustele ja keskkonnaseisundi säilitamisele ning tähelepanu inimesele kui liigile on minimaalne, kuid seda on arvestatud sotsiaalse aspektina. Käesolevas planeeringus on lisaks liikidele, kooslustele ja keskkonna seisundi säilitamisele tavapärasest enam rõhutatud ka sotsiaalse aspekti olulisust – rohevõrgustiku funktsioneerimist elanikele ja piirkonna külastajatele mõeldud puhkealana.“; Harku valla ÜP-s: „...roheline infrastruktuuri põhieesmärk on ühelt poolt säilitada bioloogilist mitmekesisust ning teiselt poolt tekitada inimestes huvi tervislike eluviiside, looduses liikumise ja puhkamise vastu, rajades selleks rohealadele kergliiklus- ja jalgteid.“

Kasutustingimuste tabelisse (lisa 1) on kantud 29 ÜP andmed, nendest eristatud struktuurielementidega on 21 (72%). **Maakonna TP-ga määratud RV piire on täpsustatud 25 (86%) ÜP-ga.** Valdavalt on täpsustamise, sh uute koridoride ja tugialade määramise põhjendusena toodud maakasutus (nii olemasolev kui ka perspektiivne), hoonestus, loomade liikumissuunad jm. Täpset seisukohta/ülevaadet põhjendustest on küllaltki keeruline kujundada. Nt on Saue valla ÜP-s eraldi välja toodud täpsustamine kehtestatud detailplaneeringute (DP) alusel. Samas võib eeldada, et ÜP, kus piire on täpsustatud, arvestades olemasolevat maakasutust (Loo aleviku, Liivamäe küla, Saha küla ja Nehatu küla ÜP, Anija valla ÜP, Vaivara valla ÜP, Pärnu linna ÜP jt), on arvestatud ka kehtestatud DP-dega.

RV piiride täpsustamisel on kaheksas (28%) ÜP-s arvestatud maakasutust/asustust/hoonestust, seitsmes (24%) ÜP-s looduskooslusi ja väärtusliku külamiljööga alade paiknemist, viies (17%) ÜP-s loomade käiguradasid (-teid/-koridore, liikumissuundi), ühes (3%) ÜP-s jahimeestelt laekunud infot. Esineb juhuseid, kus planeeringu seletuskirjas täpsustamise põhjendus puudub (nt Albu valla ÜP), puudub ka viide KSH aruandele.

Uus koridor/tugiala (võrreldes algse maakonna TP-ga) on määratud viies (17%) ÜP-s, tulenevalt kas loomade käiguradadest (Palamuse, Tartu vald) või vajadusest paremini siduda olemasolevad tugialad (Saue ja Palamuse vald). Planeeringu seletuskirja ei ole uute koridoride või tugialade määramise kohta põhjendusi lisatud Antsla valla ÜP-s, kuid lisatud on viide KSH aruande peatükile 4.6 (vt alljärgnevat väljavõtet).

Võrreldes maakonnaplaneeringu teemaplaneeringuga tehti rohevõrgustikus neli suuremat muudatust:

1. Savilöövi, Roosiku ja Luhametsa külade piirile määrati 1 km laiune riikliku tähtsusega rohevõrgustiku koridor K1, mis ühendab kahte kohaliku tähtsusega tuumala T2 („Sänna“ ja „Kurenurme“). Sisuliselt puudus eelnevalt mainitud tuumaladevaheline ühenduslüli, mis on oluline rohevõrgustiku sidususe säilimiseks.
2. Taberlaane küla lõunanurka, vahetult Antsla linna põhjaserva, määrati kohaliku tähtsusega tuumala T3.
3. Taberlaane ja Antsu küla piirile määrati kohaliku tähtsusega tuumala T3, kuna valla põhjaosas on rohevõrgustiku näol tegemist vaid koridoride süsteemiga ning puudusid tuumalad. Samas looduslikud eeldused tuumalaks (mets, veekogud) on olemas.
4. Rimmi, Soome ja Oe külas kulgeva 250 m laiuse rohekoridori K2 asemele määrati 1 km laiune rohekoridor K1 ning muudeti selle asupaika selliselt, et see kulgeks eelistatult mööda metsaga kaetud osa.

Väljavõte Antsla valla üldplaneeringu KSH aruande peatükist 4.6

Arvestamist naaberomavalitsuse ÜD-dega on esile toodud Tori valla ÜP-s.

Enam kui pooled ÜP-d täpsustavad varem koostatud TP-des määratud üldiseid põhimõtteid ning seavad täiendavad tingimused RV toimimiseks ja sidususe tagamiseks. Ülevaade määratud kasutustingimustest, sh muutused võrreldes varem koostatud TP-dega on esitatud alljärgnevas peatükis 3.3.

3.3. VÄLJA VALITUD ÜLDPLANEERINGUTES MÄÄRATUD ROHEVÕRGUSTIKU KASUTUSTINGIMUSED

ÜP seletuskirjad, v.a Misso valla ÜP⁹ (kehtestatud 2001), sisaldavad kõik RV teemakäsitlust.

Teemakäsitlus, sh kasutustingimused, on mitmetes ÜP seletuskirjades kajastatud nii RV kui ka hajaasustuse (või põllu- ja metsamajandusmaa juhtotstarbega maa) peatükkides. **Selgem, üheselt arusaadavam ja kergemini haaratavam oleks kasutustingimuste (mida on võimalik jagada üldisteks põhimõteteks ja täpsemateks tingimusteks, nagu hoonete vahekaugus, õueala suurus) kajastamine ühes, RV peatükis.**

Ebaühtlane on ka mõistete kasutus. Esineb ÜP-sid, kus seletuskirjas kasutatakse mõistet „tuumala“, joonisel aga „tugiala“. Ka seletuskirjades on kasutatud „tugiala“ ja „tuumala“ mõisteid ilma selge põhjenduseta vahelduvalt. Samas esineb nende mõistete samaväärset kasutamist ka 2002. a meetodilises juhendmaterjalis.

Üldised RV toimivust ja sidusust tagavad põhimõtted/soovitused on määratud pea kõigis ÜP-des (97%), v.a Misso valla ÜP, kus vastav teemakäsitlus seletuskirjas puudub. ÜP-d lähtuvad üldiste põhimõtete määramisel varem koostatud TP-dest, Anija valla ÜP Harju MP-st. Üldised põhimõtted on kas n-ö otse TP-st üle kantud või pisut sõnastust

⁹ Misso valla ÜP joonist on täiendatud 2017. a RV-ga.

kohendatud/korrigeeritud põhimõtte sisu muutmata. Küll on erinev Ülenurme valla ÜP, kus teemakäsitus on põgus, kuid ranget piirangut seadev: „...võrgustiku säilitamiseks on planeeringuga seatud tingimus, et olemasolevate looduslike rohealade ja üldplaneeringuga täpsustatud Tartu maakonna ökoloogilise võrgustiku tugialade ja koridoride maakasutust ei tohi muuta, sh ei tohi metsasid raadata.“

Sageli on erinevad tingimused seatud tugialadele ja koridoridele. Erinevused ilmnevad näiteks looduslike alade osatähtsuse määramisel, kus 15 (52%) ÜP puhul on eristatud looduslike alade osatähtsus tugialade ja koridoride osas järgmiselt: üheksas ÜP-s on määratud looduslike alade osatähtsus ainult tugialal, kuues ÜP-s eraldi tugialal ja eraldi koridoris (vastavalt 90% ja 70%). Looduslike alade osatähtsus on üldse määratud 21 (72%) ÜP-s, ühtlaselt kogu võrgustikule neljas ÜP-s.

Analüüsitud 29 ÜP-st on üksikutele koridoridele ja tugialadele spetsiifilised tingimused seatud kahes ÜP-s: „Viimsi valla mandriosa üldplaneeringu teemaplaneering. Miljöövärtuslikud alad ja rohevõrgustik“ ja Harku valla ÜP. Täpsem ülevaade nendest planeeringutest on esitatud käesoleva peatüki lõpuosas.

Lisaks üldistele põhimõtetele on määratud täpsemad tingimused 17 (59%) ÜP-s: kas on reguleeritud hoonete vahekaugust, seatud tingimus kinnistu/katastriüksuse suurusele, reguleeritud aedade rajamist kas nende vahekauguse või maa-ala ulatuse näol või seatud DP koostamise kohustus. Sageli määratakse mitu täpsustavat tingimust, reguleerides nt nii õueala suurust ja hoonete vahekaugust, või hoonete vahekaugust ja aedade rajamist, või nii kinnistu/katastriüksuse suurust, hoonete vahekaugust kui ka aedade rajamist (nt Saue, Tahkuranna, Harku valla ÜP-d, Viimsi valla mandriosa TP).

Tingimus **kinnistu/katastriüksuse suurusele on määratud 18 (62%) ÜP-s** järgmiselt: 1 ha – kuus ÜP-d, 2 ha – kuus ÜP-d, 3 ha – viis ÜP-d, 5 ha üks ÜP. Viimsi valla mandriosa TP-s on tingimused kinnistu/katastriüksusele piirkonniti erinevad ning Harku ja Vasalemma valla ÜP-des määratud osale valla territooriumist.

Tingimus **hoonete vahekaugusele on määratud 13 (44%) ÜP-s** järgmiselt: 200 m – viis ÜP-d, 100 m – kaks ÜP-d, 300 m – kaks ÜP-d. Haanja valla ning Loo aleviku, Liivamäe küla, Saha küla ja Nehatu küla ÜP-s on tingimus hoonete vahekaugusele määratud piirkonniti erinev. Haanja valla ÜP-s on vahekaugused kas 40 m või 125 m ning Loo aleviku, Liivamäe küla, Saha küla ja Nehatu küla ÜP-s on ühes probleemses koridoris vahekauguseks soovitatud 400 m, mujal vallas (planeeringualal)¹⁰ 200 m. Harku valla ÜP-s on iga koridori lõikes hoonete vahekaugused määratud eraldi (kas 25 m, 400 m või 500 m).

Tingimus **aedade rajamisele on määratud 16 (55%) ÜP-s** järgmiselt: võib rajada ümber õueala – 11 ÜP-d, aedade vahekaugus on määratud kuues ÜP-s. Vahekauguse osas on enim kasutatud 200 m tingimust, seda neljas ÜP-s. Üks ÜP määrab konkreetse õueala suuruse.

Detailplaneeringu (DP) koostamise kohustus on määratud 10 (34%) ÜP-s. Vastavalt kirjeldustele on DP koostamine kohustuslik, kui ÜP määratud hoonete vahekaugust vähendatakse, ehitusõigusega kinnistu/katastriüksuse suurust vähendatakse, kui toimub maa-ala kruntimine ehitamise eesmärgil, rajatakse tugialasid tükeldavaid teid või on kohustus seatud ranna- ja kalda piiranguvööndi ulatuses või RV ja puhkeala kattumisel.

Kuna RV määramise üks eesmärk on erinevate ökosüsteemiteenuste tagamine inimesele, on vaadeldud ÜP-dega määratud rekreatiivse iseloomuga alade (nimetatud kas puhke- ja

¹⁰ Loo aleviku, Liivamäe küla, Saha küla ja Nehatu küla ÜP on koostatud osale valla territooriumile.

virgestusmaa, haljasala- ja parkmetsa maa, rekreatsioonilise väärtusega haljastud, puhkemaal-ala, loodusradade piirkond, puhkemets) kattuvust RV-ga ning kas kattuvusest tulenevalt on ÜP-des seatud eritingimusi. **RV ja rekreatiivse iseloomuga alade kattuvusi esineb 21 (72%) ÜP-s.** Kaardi pdf-failide visuaalsest analüüsist selgub, et kattuvus valdade lõikes on väga erinev, kuna erinev on rekreatiivse iseloomuga maa-alade määramise põhimõte (lähenemine) ja ulatus. **Eritingimusi kattuvusest tulenevalt ei ole seatud.**

Konfliktalad on määratud 11 (38%) ÜP-s. Valdavalt on konfliktaladeks suurema liikluskoormusega teed ja raudtee. Seitsmes (24%) ÜP-s on konfliktalad ka joonisel tähistatud, teistel juhtudel seletuskirjas kirjeldatud nt konkreetseid maanteid nimetades. ÜP-des, kus konfliktalad on määratud, on määratud ka leevendusmeetmeid. Nt Loo aleviku, Liivamäe küla, Saha küla ja Nehatu küla ÜP: „...konfliktiohu vältimiseks tuleb rohekoridoride ristumisel suure liikluskoormusega maanteedega paigaldada teedele ohumärk „metsloomad“ loomade liikumistee kohta, millel võib olla kujutatud sellele kohale omane loom või liiklusmärgi „suurim kiirus“, mis sätestab lubatud sõidukiiruse (km/h) teelõigul.“ või Tahkuranna valla ÜP: „...koridoride lõikumisel maanteega (konfliktikohad) tuleb kavandada abinõud loomade liikumisvõimaluste säilimiseks.“ Mitmetes ÜP-des, kus konfliktalad on määramata, on seatud üldine põhimõte, millega tuleb arvestada edaspidise arendustegevuse käigus. Nt Audru valla ÜP: „...uute projektide vms täpsemate arenguplaanide tegemisel tuleb arvestada konfliktikohtadega (rohelise koridori lõikumine teega) ja kavandada kaitseabinõud.“ või Albu valla ÜP: „...põhi- ja tugimaanteedel vaadata üle suurimetajate teeületuskohad ning rakendada täiendavaid meetmeid liiklusohutuse tagamiseks.“ või Nõva valla ÜP: „...maanteede ja rohevõrgustiku koridoride lõikumispaigad tuleb tähistada ja liiklusvoogude suurendamise kavandamisel rakendada loomade ülepääsu võimaldavaid abinõusid (planeerida tunnelid, sillad jne).“

RV detailsem käsitus planeeringutes „Viimsi valla mandriosa üldplaneeringu teemaplaneering. Miljööväärtuslikud hoonestusalad“ ja Harku valla ÜP

Kuigi RV 2002. a juhendmaterjal soovitas ühe võimalusena seada kasutustingimused igale RV graafilist väljendit omavale elemendile individuaalselt, arvestades piirkonna situatsiooni, elemendi asukohta jm, on RV täpsem käsitus ja elementidele individuaalselt kasutustingimused seatud kahes ÜP-s: „Viimsi valla mandriosa üldplaneeringu teemaplaneering. Miljööväärtuslikud alad ja rohevõrgustik“ ja Harku valla ÜP. Mõlemal juhul tingis vajaduse RV täpsemaks käsitluseks suur arendussurve, mis seadis ohtu rohealade säilimise.

Esimesel juhul on koostatud vastavateemaline TP, mistõttu on täpsem teemakäsitus ja tingimuste määramine igati mõistetav. TP koostamise raames kohandati Eesti Maaülikooli ja AS Regio koostöös välja töötatud juhendmaterjali (metoodikat) vastavalt valla eripärale: arvestati valla asukohta poolsaarel, väljakujunenud tihedat asustust rannaalal jmt ja töö täpsusastet, ning määrati üldnõuded, mis kehtivad kogu RV kohta, samuti erinõuded tugialadel, astmelaudadel ja koridorides ning maakasutus- ja ehitustingimused RV puhveralal (vt alljärgnevat väljavõtet seletuskirjast, pikemalt vt lisa 2, ptk 1).

2.2.2 Erinõuded

2.2.2.1 Maakasutus- ja ehitustingimused rohevõrgustiku tuumaladel
Tuumala nr 1: Pindala 184,0 ha. 75% puhkema; 20% kaitsemets; 2% tulundusmets; 2% ühiskondlike hoonete maa; 1% eriotstarbeline maa (ÜP). Maastikuliselt on ala kaetud valdavalt metsaga, millest 36,0 ha (20%) on riigimets. Käesoleva planeeringuga on tehtud ettepanek moodustada tuumalale kohaliku tähtsusega maastikukaitseala. Lähimõõt min 1,1 km ja maks 1,9 km.
Tuumala nr 2: Pindala 313,0 ha. 53% kaitsemets; 47% tulundusmets (ÜP). 100% riigimets. Käesoleva planeeringuga on tehtud ettepanek moodustada osale tuumalast kohaliku tähtsusega maastikukaitseala. Lähimõõt min 1,2 km ja maks 2,7 km.
Tuumala nr 3: Pindala 100,0 ha. 95% riigimets; 5% sisaldab maatulundusmaid või valdavalt metsaseid maid, mida ei ole katastrisse kantud. Käesoleva planeeringuga on tehtud ettepanek moodustada tuumalale kohaliku tähtsusega maastikukaitseala. Lähimõõt min 0,7 km ja maks 1,6 km.
Tuumala nr 4: Pindala 460,0 ha, millest 336,7 ha (71,5%) on riigimets. Tuumala 418,5st hektarist 123,3 ha (26,8%) on valdavalt metsased maatulundusmaad (vähesel määral ka haritavad maad). Tuumalast 414,7 hektarit jääb kohaliku kaitseala piiridesse. Käesoleva planeeringuga on tehtud ettepanek kaitseala laiendada. Lähimõõt min 1,7 km ja maks 3,2 km.
• Tagada tuleb tuumalade kaardil näidatud pindala ja lähimõõtude säilimine. • Tuumalale ei ehitata. Erandina on lubatud ehitada kaitseala või puhkeala teenindavaid rajatisi (nt viidad, laudteed, pingid, prügikastid, vaatlustomid jne) ja kuni 20 m² suuruseid looduskeskkonda sobituvaid hooneid kui enne käesoleva teemaplaneeringu kehtestamist kehtestatud detailplaneeringuga pole määratud teisiti. Hooneid või rajatisi teenindavate uute tehnikoridoride rajamine on keelatud. • Keelatud on asfalteeritud teede rajamine ja olemasolevate pinnasteede asfalteerimine. Lubatud on olemasolevate metsasihtide ja teeradade hooldamine ja laud- või pinnaskatendiga matkaradade rajamine. • Tuumalal paikneva maaiüksuse (sh katastriüksuse) sihtotstarbe muutmine võib toimuda ainult maatulundusmaaks või kaitsealuseks maaks kui enne käesoleva teemaplaneeringu kehtestamist kehtestatud detailplaneeringuga pole määratud teisiti.

Väljavõte Viimsi mandriosa ÜP TP peatükist 2

Harku valla ÜP raames koostati „Harku valla rohevõrgustiku tuumalade ja koridoride uuring“, mis oli aluseks RV tugialade ja koridoride funktsioonide ja kasutustingimuste määramisel. Koostatud uuringu alusel on Harku valla ÜP-s seatud kasutustingimused iga tugiala ja koridori kohta eraldi (vt alljärgnevat väljavõtet seletuskirjast, vt pikemalt lisa 2, ptk 8).

- Liikva koridor – Liikva külast veidi idas asuv koridor, mida kasutavad liikumiseks ulukid ja väikeimetajad. Koridori kvaliteet on ehitustegevuse tõttu vähenenud, kuid ala on ulukite poolt siiski kasutatav. Seega on oluline koridori laiendada ja järgida, et ehitustegevus ei kahandaks koridori väärtust veelgi. Kuigi suurulukitele piisab reeglina 400m laiusest koridorist, tuleb antud juhul jätta loomadele rohkem valikuvõimalusi, kuna osa koridorist kulgeb avatud maastikul ja on majadest ümbritsetud.
- Sõrve-Tabasalu koridor – ühendab Sõrve massiivi Tabasalu rabaga, mis on suur- ja väikeulukite tõmbekeskus. Suurulukite vastavasuunalise liikumise soosimine ei ole soovitav, kuna Tabasalu raba elupaigaline kvaliteet ja sealt edasilikumise võimalused on tiheda liikluse ja suure inimsurve tõttu äärmiselt piiratud. Elustiku turvalise kulgemise tagamiseks on soovitav rajada loomade liikumistunnel ristuva maantee alla. Koridori laiuseks on planeeritud 100m. Koridori kvaliteeti parandaks oluliselt metsasuse suurendamine antud alal.
- Jahilossi koridor – ühendab Vääna-Jõesuu ja Sõrve metsamassiive ning tagab suurulukite liikumisvõimalused. Elamute ehitamisel tagada õuealade vaheline kaugus vähemalt 400m. Põllumajanduse viljelemine koridori funktsionaalsust ei kahjusta.
- Naage koridor – sisuliselt Türisalu tuumala pikendus, mille funktsioon on tagada Tõlinõmme massiivist lähtuva elustiku jõudmine Vääna-Jõesuu ja Sõrve suurtesse metsamassiividesse.
- Türisalu ja Keila-Joa koridorid – ühendavad Türisalu maastikukaitseala Türisalu tuumalaga ning on mõeldud eelkõige väikeulukite liikumiseks.
- Orava koridor – ühendab Sõrve ja Suurupi massiive tagades elustiku liikumisvõimalused. Koridor on küllaltki pikk ja asub valdavalt avatud maastikul,

Väljavõte Harku valla ÜP peatükist 2.17

Kajastatud kaks planeeringut on oma detailsuses erandlikud, mistõttu ei ole kasutustingimuste tabelisse (lisa 1) iga RV graafilist väljendit omava elemendi kohta eraldi tulpa lisatud.

3.4. ROHEVÕRGUSTIKU MÄÄRAMINE JA KASUTUSTINGIMUSTE TÄPSUSTAMINE MAAKONNAPLANEERINGUTES

Töö raames vaadeldi 15 uut maakonnaplaneeringut (MP), mis 2017. a sügisel olid valdavalt esitatud heakskiitmiseks valdkonna eest vastutavale ministrile. Kehtestatud olid sama seisuga Ida-Virumaa (2016) ja Põlva (2017) MP-d. RV määramisel on iga MP aluseks võtnud varem oma maakonna osas koostatud TP. Uutest MP-dest **12 (80%) on TP-d piiride osas täpsustanud**. Täpsustatud ei ole Tartu, Saare ja Lääne-Viru MP-sid (kas „ei ole teemat avatud“ või on asunud seisukohale, et „puudub vajadus roheline võrgustiku oluliseks muutmiseks ja täiendamiseks“).

Piiride täpsustamine on tulenenud vajadusest tagada sidusus ja edaspidine toimivus või kus struktuurielementide vahel sidusus on olnud puudulik¹¹ (kaheksa MP-d ehk 53%). Arvestatud on kehtivaid maakonnas koostatud ÜP-sid, kus RV-d on täiendatud ja täpsustatud (kaheksa MP-d). Samuti on piire täpsustatud asustusstruktuurist/asustuse-tihedama asustusega alade paiknemisest (kolm MP-d ehk 20%) tulenevalt. Tavapäraselt tuleneb vajadus piire täpsustada mitmest tegurist (nt on arvestatud nii kehtivaid ÜP-sid kui ka vajadust tagada võrgustiku sidusus ja toimimine).

Sarnaselt ÜP-dega ei ole ka valdavas osas MP-dest RV struktuurielemente eristatud. Eristatud on tugialad ja koridorid Viljandi, Saare, Pärnu ja Lääne-Viru MP-des.

¹¹ Põlva, Valga ja Võru maakonnaplaneeringute eeltööd „Võru maakonna rohevõrgustik“, „Põlva maakonna rohevõrgustik“, „Valga maakonna rohevõrgustik“. T. Veersalu 2015.

Üldised kasutustingimused on määratud kõigis 15 MP-s. Need on kas n-ö muutmata kujul üle kantud varem koostatud TP-dest või on sõnastust/põhimõtet korrigeeritud selle sisu oluliselt muutmata. Lisaks on MP-d määratud täiendavalt üldiseid põhimõtteid ja erinevalt TP-dest määratud ka täpsemaid tingimusi.

Varem koostatud TP-sid korrigeerib 13 (87%) MP-d: reguleerides ehitamise võimalusi, hoonete vahekaugusi, täpsustatud looduslike alade osatähtsust (nt TP-s on looduslike alade osatähtsus määratud tugialale, MP-s eraldi nii tugialale kui ka koridoris), aedade rajamist, täpsustatud tingimusi kattumisel maardlatega jm. Suuremad muudatused TP-dega võrreldes puudutavad siiski looduslike alade osatähtsuse (samas on Tartu ja Saare MP-des see määramata) või üldiste põhimõtete täpsustamist/määramist. Nt Viljandi MP: *„...vältida tugialadele ja koridoridesse olulise ruumilise mõjuga objektide kavandamist; vältida paisude rajamist roheline koridori staatuses olevatele vooluveekogudele, kui see halvendab roheline koridori toimimist.“*; Hiiu MP-s täiendav tingimus niitude säilitamiseks: *„...jätkata nende traditsioonilist majandamist – niitmist, karjatamist, puu- ja põõsarinde harvendamist.“*

Täpsemaid arendus- ja ehitustegevust reguleerivaid n-ö numbrilisi tingimusi (vahekaugused hoonetele, aedade rajamine) on siiski määratud vähem kui 50% MP-dest. Nt Harju maakonnaplaneering 2030+ seab TP-ga võrreldes täpsemad arendus- ja ehitustegevust reguleerivad tingimused järgmiselt: *„...uute hoonete kavandamine roheline võrgustiku aladele on võimalik kompaktselt olemasoleva hoonekompleksi juurde sama kinnistu piires. Seni hoonestamata maa-alale on uusi hooneid võimalik kavandada juhul, kui majapidamiste omavaheline kaugus on vähemalt 500 m, kui üldplaneeringuga ei ole seda täpsustatud; roheline võrgustiku rohekoridorides ei tohi aiaga piiritava õueala suurus ületada 0,4 ha, säilitamaks hajaasustusele omast avatud ruumi ja võimaldada ulukite vaba liikumist.“*

Üldjuhul on detailsemate tingimuste lisamist põhjendatud väga põgusalt ja üldsõnaliselt, tuues valdavalt argumendiks vajaduse võimaldada ulukite vaba liikumine.

Tingimus **hoonete vahekaugusele on määratud kahes (13%) MP-s**: Harju MP-s on määratud seni hoonestamata maa-alale 500 m hoonete vahekaugus, kui ÜP-ga ei ole määratud teisiti, ning Rapla MP-s on hoonete vahekaugus määratud vahemikuna ehk 400–500 m.

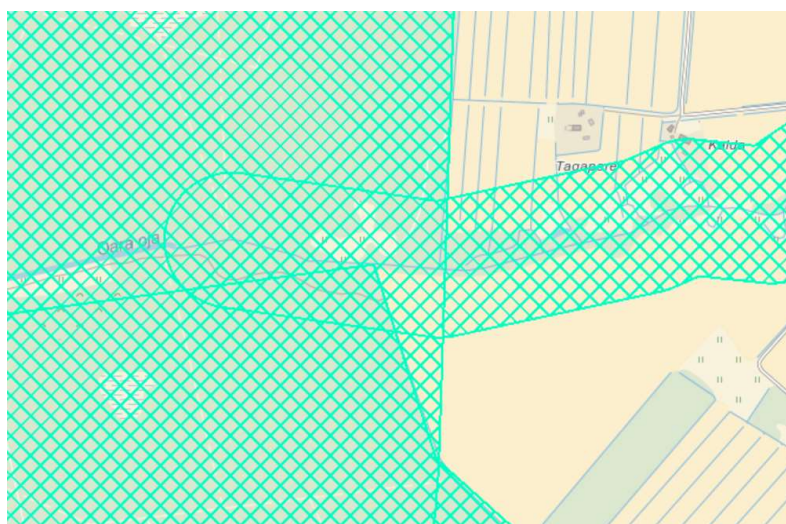
Tingimus **aedade rajamisele on määratud viies (33%) MP-s**: aedade rajamine on lubatud õuema ulatuses kolmes (20%) MP-s (Jõgeva, Järva ja Pärnu), konkreetne õuema suurus, mida võib aiaga piirata (0,4 ha) kahes (13%) MP-s (Harju ja Ida-Viru).

Konfliktalad on määratud kuues (40%) MP-s (Jõgeva, Järva, Harju, Pärnu, Lääne-Viru ja Viljandi). Nendeks on lõikumised suurema liiklustihedusega maanteedega ning raudteega. Viies MP-s on konfliktalad joonisel tähistatud.

Sarnaselt ÜP-dega vaadeldi ka MP-des määratud rekreatiivse iseloomuga alade (MP-des on määratud ja rekreatiivse iseloomuga aladena käsitletud/kaardistatud: puhkeväärtusega piirkonnad/alad, Riigimetsa Majandamise Keskuse (RMK) matkarajad ja puhkekohad, puhke-eeldustega piirkonnad, rohealad ja linnade ümber kavandatud rohevööndid, puhkemetsad, loodus- ja puhkemaastikud) kattuvust RV-ga. **RV ja rekreatiivse iseloomuga alade kattuvusi esineb 14 (93%) MP-s**. Kaardi pdf-failide visuaalsest analüüsist selgub, et rekreatiivse iseloomuga alade ja RV kattuvus maakondades on erinev. Ulatuslikum on see maakondades, kus puhkeväärtusega piirkonnana-alana on määratud laiemale ka väärtuslikud maastikud ning RMK puhkekohad, matka- ja õpperajad (Põlva, Valga, Rapla MP).

3.5. MUUD KITSASKOHAD, MILLELE METOODIKA UUENDAMISEL TÄHELEPANU PÖÖRATA

1. Teemakäsitus, sh kasutustingimused, on paljudes ÜP-des kajastatud nii RV kui ka hajaasustuse (või põllu- ja metsamajandusmaa juhtotstarbega maa) peatükis. **Selgem, üheselt arusaadavam ja kergemini haaratavam on koondada kogu teemakäsitus üldiste põhimõtete ja täpsemate kasutustingimuste osas (nagu hoonete vahekaugus, õueala suurus, tingimused aedade rajamiseks) ühe, RV peatüki alla.**
2. Ebaühtlane mõistete kasutus seletuskirjas ja joonisel. Esineb ÜP-sid, kus seletuskirjas kasutatakse mõistet „tuumala“, joonisel aga „tugi-ala“. Ka seletuskirjades on kasutatud „tugi-ala“ ja „tuumala“ mõisteid ilma selge põhjendusega vahelduvalt. Üldlevinud on ning ka 2002. a juhendmaterjalis, MP-de TP-des ja ÜP-des on valdavalt kasutatud „tuumala“ mõistet. **Oluline on mõistete ühene kasutus läbivalt nii tekstilises osas kui ka joonistel.**
3. Planeeringutega määratud struktuurielementide (tugi-/tuumala ja koridor) ruumikujude kattuvus. Kattuvust esineb nii ühe omavalitsuse lõikes (nt koridor n-õ jookseb tugi-/tuumala sisse) kui ka piiriüleselt naaberomavalitsuste planeeringutega määratud struktuurielementidega. Eeldatavasti tuleneb see asjaolust, et koridoride telgjoontele on genereeritud ümarate otstega puhvrid, mis ulatuvad osaliselt tugi-/tuumalade sisse. **Struktuurielementide ruumikujud ei tohi kattuda. Kui struktuurielemendid kattuvad, ei ole võimalik kasutustingimusi, kui need on planeeringu tekstilises osas (seletuskirjas) struktuurielementidele lõikes seatud erinevad, konkreetse alaga siduda. Nii kaob mõte tugi-/tuumalade ja koridoridele erinevate tingimuste sätestamisel, sest ei ole võimalik piiritleda, kus kehtivad ühed, kus teised tingimused. Analüüsi koostamise etapis loetakse olukorras, kus tugi-/tuumala pindala ulatub ka koridori, kattuvat pinda tugi-/tuumalaks ning tugi-/tuumala pinnaga mittekattuvaid pindasid koridorideks.**

Joonis 2. Näide tugi-/tuumala ja koridori struktuurielementide kattuvusest vastavalt Pärnu maakonna Audru valla üldplaneeringule.